

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
КАТЕДРА СТУДИЈА БЕЗБЕДНОСТИ

ХИБРИДНО РАТОВАЊЕ

- ДИПЛОМСКИ РАД -

Ментор:
Ненад Путник
Проф. др

Студент:
Стефан Маринковић
133/19

Београд, 2023.

САДРЖАЈ

1. Увод.....	4
2. Дефинисање концепта хибридног ратовања.....	6
3. Историја и развој концепта хибридног ратовања.....	8
3.1. <i>Прва фаза развоја</i>	9
3.2. <i>Друга фаза развоја</i>	11
4. Хибридне претње и изазови	14
5. Компоненте хибридног ратовања.....	17
6. Принципи и карактеристике хибридног ратовања	20
7. Примена хибридног ратовања.....	23
7.1. <i>Фаза припреме</i>	23
7.2. <i>Фаза напада</i>	25
7.3. <i>Фаза стабилизације</i>	26
8. Употреба друштвених мрежа у хибридном ратовању	28
8.1. <i>Сукоб Израела и Хезболаха</i>	28
8.2. <i>Сукоб у Сирији</i>	29
8.3. <i>Сукоб у Украјини</i>	29
8.4. <i>Покушај војног удара у Турској</i>	30
9. Закључак	32
Литература	33

1. Увод

Дипломски рад "Хибридно ратовање" усмерен је на истраживање и анализу концепта хибридног ратовања, који представља нову форму претње у савременом свету. Ова форма ратовања карактерише се комбинацијом војних и невојних средстава, са циљем постизања стратешких интереса.

Уводни део рада има за циљ да представи појам хибридног ратовања и да створи контекст за разумевање историје и развоја ове концепције. Да би се боље разумео контекст хибридног ратовања, рад анализира историју и примере примене овог концепта. Идентификују се изазови и претње које хибридно ратовање доноси, укључујући непредвидивост и сложеност.

Додатно, рад разматра и компоненте хибридног ратовања, како би се стекао увид у технике и средства која се користе у овом виду ратовања. Један од најинтересантних аспеката хибридног ратовања јесте употреба друштвених мрежа као средстава за постизање циљева. Рад истиче примере где су друштвене мреже играле кључну улогу у контексту хибридног ратовања. Неки од примера које рад анализира укључују сукоб Израела и Хезболаха, сукоб у Сирији, сукоб у Украјини и покушај војног удара у Турској. Главна карактеристика хибридног ратовања јесте комплексност и неизвесност.

Ово је резултат комбиновања различитих фактора и актера који укључују државне и недржавне актере, војне и невојне средства, као и краткорочне и дугорочне стратегије. Циљ хибридног ратовања је да се постигне дезинформација, подривање стабилности, манипулација јавним мишљењем и дестабилизација противничког система. Један од изазова који хибридно ратовање представља је широка примена информационих технологија и друштвених мрежа. Друштвене мреже постале су важан канал за комуникацију, рекламу и

ширење информација, али и за дезинформацију, пропаганду и кибер-нападе. Ово додатно представља сложену детекцију и одбрану од хибридних активности.

У борби против хибридног ратовања, неопходно је усмерити пажњу на различите аспекте. Незваничне и недржавне актере треба проучавати и пратити, анализирати и предвидети нове методе и технике које се користе. Да би се избегле негативне последице хибридног ратовања, неопходно је јачање резилијентности друштва и сектора који су најизложенији хибридним претњама. Ово обухвата образовање људи за препознавање и суочавање са дезинформацијама, промовисање критичког размишљања и информационе писмености, како би се изградила јака основа за одбрану од хибридних активности.

2. Дефинисање концепта хибридног ратовања

Израз "хибрид" потиче из грчког језика и првобитно има увредљиво значење, означавајући децу рођену из неправедних, ванбрачних веза. У данашњем свету, тај назив је изгубио негативно значење и сада се користи само за мешавину или комбинацију нечега. Када се користи уз реч "рат", хибрид поново добија своје првобитно, негативно значење. Појам "хибридни рат" носи различите конотације, укључујући сајбер рат, информациони рат, разне сценарије асиметричних сукоба ниског интензитета, глобални тероризам, пиратство, илегалне имиграције, корупцију, етничке и верске сукобе, транснационални организовани криминал, па све до систематског економског слома држава с циљем стварања демографских промена и употребе оружја за масовно уништење. (Ранчић, Бериша, 2018)

„Хибридни рат, односно „комбиновани рат“, односи се на сложену војну стратегију која је комбинација конвенционалног и неконвенционалног, сајбер, психолошког и информативног ратовања и сматра се нелинеарном борбом. Ова нова парадигма у политичко-војно-безбедносном ратовању појавила се онда када је порасла сложеност претњи, обезбеђивању безбедности, посебно након завршетка хладног рата и почетка униполарне ере у свету, те уласка важних недржавних актера, паралелно с државним актерима, у сферу безбедоносне конкурентности у свету.“ (Ранчић, Бериша, 2018, стр. 258)

Неки аутори тврде да смо у последњој деценији двадесетог века ушли у нову еру ратовања, где нема ограничења у вези средстава (било оружана или неоружана), ангажовања снага (било да су националне, наднационалне, мултинационалне или невладине) и места извршавања напада (било да се ради о територији, акваторијумима, ресурсима, трговини, финансијама, информацијама, медијима, убеђењима, култури, технологији, оружаним снагама или политичким системима). Ова нова ера ратовања отвара простор за неограничене могућности и изазове у домену сукоба и безбедности. (Митровић, 2018)

Међутим, постоји тврдња да ови приступи, мешавина конвенционалног и неконвенционалног, који користе све елементе моћи и политичког утицаја, нису сасвим нови. Државе су користиле овај спој или хибридне приступе вековима. Концепти као што су политичка дестабилизација, подршка проксија и милиције, информативне кампање и још много тога били су главни део државног и ратног заната још у Пелопонеским ратовима. Ово мешање налази историјске примере у бици код Троје где је тројански коњ коришћен као метод изненађења и преваре, као и у Наполеоновим ратовима у којима су британски редовници довели у питање француску контролу над великим шпанским градовима, док су шпански герилци напали њихове линије комуникације и у Арапској побуни где је британска војска комбиновала конвенционалне операције у Палестини са нерегуларним снагама под британском оперативном контролом. (Deshpande, 2018).

Нарочито у савременом контексту, хибридни рат представља сложен облик сукоба који укључује различите аспекте и алате, па је тешко одредити једну јасну дефиницију. Оно што је карактеристично за операције хибридног рата је њихова интеграција и синергија различитих димензија, укључујући војне, политичке, информационе и сајбер аспекте. Ова стратегија је осмишљена да створи сложено окружење са више потенцијалних тачака утицаја и широко распрострањеним проблемима, што представља изазове за дефинисање и борбу против ових облика сукоба.

3. Историја и развој концепта хибридног ратовања

„Теорија да хибридни рат представља нешто ново је дубоко неисторијска. Да у претходним одређењима хибридног рата нису споменути сајбер напади, овај наратив би се могао применити на практично сваки рат икад вођен. Рат је ретко, ако икада уопште, био ствар искључиво војне силе. „Политички и идеолошки конфликт“, „обавештајни агенти“, „проксији и сурогати“ и „економско застрашивање“ су, на овај или онај начин, пратили ратове вековима. Чак и тврдња да су неконвенционални елементи рата постали важнији од традиционалне борбе тешко да је нова.“ (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018, стр. 31)

У својем магистарском делу „О рату“, пруски војни филозоф Карл фон Клаузевиц износи следеће: „Рат је као камелеон који се прилагођава околностима.“ (Clausewitz, 1832)

Он га описује као тројство насиља, мржње, случајности, вероватноће и политичких разматрања. Ови елементи настају интеракцијом људи, војних снага и влада и присутни су у рату кроз историју. У двадесет првом веку, рат је приказан у новим формама, где регуларне и нерегуларне снаге делују заједно на ратиштима. Због тога су неки одбранбени аналитичари идентификовали појаву хибридног рата.

Термин "хибридни рат" је постао модеран и широко коришћен међу цивилним и војним вођама у Пентагону и другде. Међутим, Клаузевиц је већ пре два века истакао да, иако рат промена своје облике у различитим околностима, он остаје исто суштинско понирање. Рат у двадесет првом веку је комплексна појава, али његова природа је иста и неће се променити. Кроз детаљно пручавање историје, ова студија илуструје да хибридни рат, иако не представља нешто потпуно ново, представља корисну основу за размишљање о прошлости, садашњости и будућности рата. (Mansoor, 2012)

Постоје две различите фазе у развоју концепта хибридног рата. Прва фаза обухвата период од почетка концепта хибридног рата у касном 20. веку па све до Украјинске кризе. Друга фаза започиње са Украјинском кризом и анексијом Крима од стране Русије 2014. године и траје до данас. Неки аутори називају ове две фазе приступом базираним на државама и недржавним актерима у изучавању концепта хибридног рата. (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018)

3.1. Прва фаза развоја

Прва фаза развоја концепта хибридног рата може се пратити до краја 20. века и обухвата прве покушаје дефинисања и разумевања овог облика ратовања. Роберт Вокер је 1998. године у свом делу употребио појам "хибридни рат" и дефинисао га као комбинацију специјалног и конвенционалног рата, захтевајући флексибилност и прелазак између тих аспеката ратовања. Управо у овој фази, дефиниција хибридног рата није била потпуна, а појмови специјалних и конвенционалних операција нису прецизно дефинисани. Након терористичког напада на САД 2001. године, хибридни рат постаје актуелан концепт за објашњавање нових безбедносних претњи и диспропорције моћи међу актерима. У случају Чеченије, Вилијем Немет анализира комбинацију герилског рата са модерним војним техникама и технологијом, при чему проматра и укрштање традиционалних и модерних елемената у друштву које креира хибридни рат. (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018)

У време хиперпродукције радова о асиметричним облицима рата, односно после терористичких напада у САД, када је био актуелан концепт асиметрије, настао је рад Алена Дипона 2002. године. Дипон, размишљајући о новом типу рата са којим се свет суочава, приметио је да ће „асиметричне ратове водити не само терористи

и криминалци, већ и друге оружане групе које се боре против система, сукобе око модерних облика у хибридном облицима.“Дакле, из горње дефиниције не произилази јасна дефиниција хибридног рата, чак ни у фокусу његове пажње, хибридни рат није искључен. Реч је о покушају да се објасни нерегуларан начин борбе између државног актера који се суочава са моћним државним актером, што је у средишту рефлексije бројних аутора који су се позивали на периоде који су метрички. Дипон неспретно покушава да избегне јасно дефинисање карактеристика асиметричног и хибридног ратовања, па је његов допринос развоју теоријских размишљања о хибридном ратовању под знаком питања. (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018)

Хофманов рад из 2007. је значајан допринос теорији хибридног ратовања и анализи стратегије одбране САД. Он истиче да се САД суочавају са јединственим изазовима, укључујући комбинацију традиционалних, нерегуларних и терористичких претњи. Хибридне претње обухватају широк спектар ратних стратегија и тактика, са циљем постизања синергијских ефеката у физичкој и психолошкој димензији сукоба. Хибридни рат може укључивати и државне и недржавне актере, а његова карактеристика је интеграција и координација различитих облика рата. Хибридно ратовање је концептуализација постконфликтног безбедносног окружења у Авганистану и Ираку, где су различите врсте сукоба комбиноване и интегрисане. Хибридне претње могу бити изведене од стране одвојених јединица или чак од стране једне јединице, али су оперативно или тактички усмерене и координиране унутар главног бојног поља како би се постигли синергијски ефекти. Хофман наглашава да хибридни рат често подразумева интеграцију и координацију регуларних и нерегуларних компоненти, при чему нерегуларне компоненте теже да постану одлучујући фактор, уместо да само продужавају трајање сукоба или изазивају претеране реакције и повећавају трошкове одбране противника. (Hoffman, 2007)

У првој фази развоја концепта "хибридни рат" приметно је превлађивање радова аутора и стратега из САД. Ово је делимично објашњено безбедносним окружењем у то време, где су САД као водећа сила света суочавале се са противницима који су прибегавали нетипичним методама у борби. Поткрепљујуће томе, Сједињене Америчке Државе и њихова савезница Велика Британија имале су директно искуство сукоба у Авганистану и Ираку, што је било конкретније искуство последица хибридних акција противника у поређењу са другим државама Европе и света које нису биле директно укључене у активности на Блиском истоку. Ово је довело до знатног броја жртава и видљивих последица хибридних ратова, као и формирања симбиотске везе између спонзора (држава или недржавних актера) и клијента (недржавног актера). (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018)

3.2. Друга фаза развоја

Руска војна и спољна политика, која је резултирала украјинском кризом и анексијом Крима 2014. године, представља почетак друге фазе хибридног ратовања. У овој фази државе су постале носиоци хибридног ратовања, за разлику од прве фазе где су недржавни актери били примарни носиоци. Русија је у својим акцијама користила различите методе, укључујући „замагљивање“ граница и коришћење невојних средстава. Термин „хибридни рат“ постао је изузетно приметан и коришћен након руске анексије Крима, описујући бројне безбедносне изазове на Западу. Оваква ситуација указује на карактеристике хибридног ратовања, укључујући необјављивање рата, политичку дестабилизацију и употребу различитих средстава. (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018)

Русија је употребила невојна средства, као што су информације, пропаганда и психолошке операције, како би остварила своје планове на Криму. Ово је изненадило Украјину и Запад и илустровало значај невојних алата као дела хибридног ратовања. Постављено је питање против кога се бори украјинска влада у хибридном рату, с обзиром да није било јасно ко су сепаратисти - плаћеници, обични грађани или руске оружане снаге. Због страха од Русије, балтичке земље и Запад су адаптирали значење термина "хибридни рат". Ова фаза развоја концепта укључује државоцентрични приступ и интеграцију војних и невојних средстава ради постизања политичких циљева. (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018)

Развој ситуације у Украјини изненадио је Хофмана, који је сматрао да хибридни рат углавном укључује недржавне актере, а не државе. Његова дефиниција хибридног ратовања била је ограничена на насилне и нерегуларне облике ратовања, али није признавала невојне активности које је Русија водила у Украјини. Хофманова дефиниција није укључивала дипломатске, економске, финансијске и информативне активности које су биле саставни део хибридног ратовања. Хофман је навео да је Максвелова дефиниција неконвенционалног ратовања боља за објашњење еволуције модерног ратовања и да би субверзивне и контра-субверзивне активности могле да се додају дефиницији како би била робуснија. (Hoffman, 2007)

Термин „хибридни рат“ постаје доминантан аналитички оквир у западним политичким, академским и медијским круговима за истраживање руских активности у украјинској кризи, иако се појављују предлози других дефиниција и приступа.

Настала ситуација наишла је на неспремну Европу и САД, које нису знале да поставе, организују и координирају активности. Такође, стратешки документи ЕУ и НАТО-а нису препознали овај феномен, па ни потенцијални модалитети

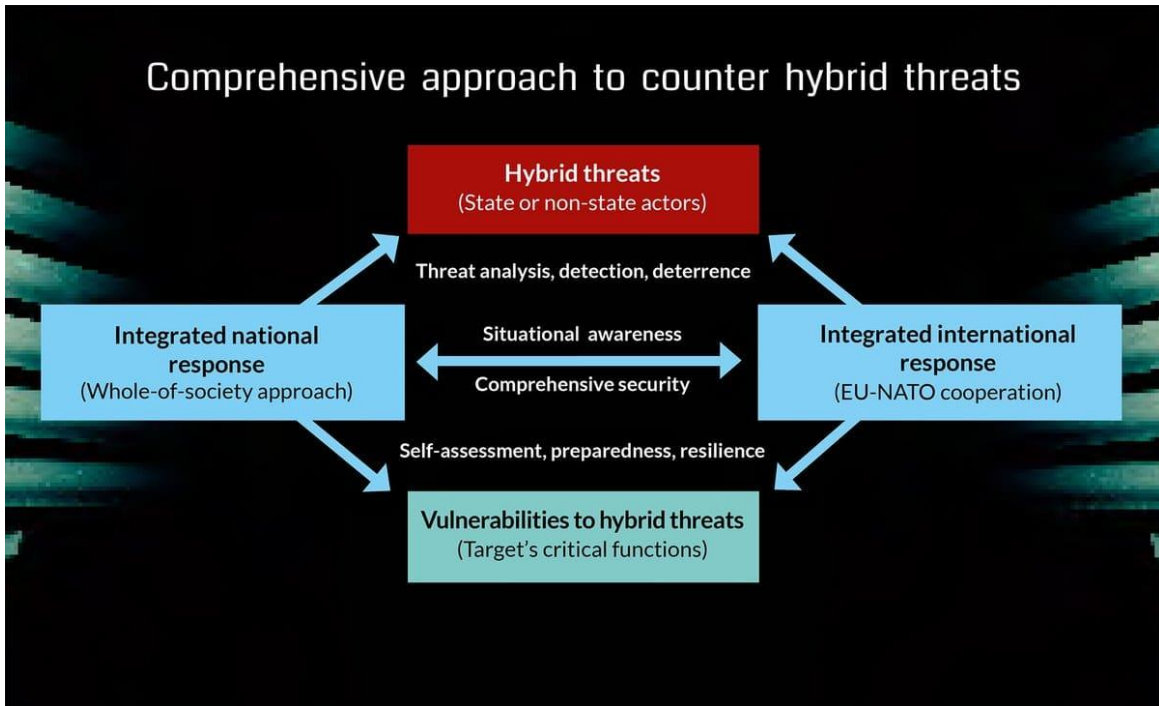
реаговања. Одсуство организованог и координисаног одговора НАТО-а указивало је на подељеност која постоји унутар овог савеза. Неспремност НАТО-а да реагује може се објаснити зависношћу Европе од испорука руског гаса, али и признавањем законских ограничења и разматрања, као што је члан 5 НАТО-а (који дозвољава употребу колективне самоодбране само у случајевима напада на државу чланицу НАТО-а). (Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања, 2018)

Догађаји у Украјини променили су схватање да је актер хибридног рата претежно недржавни актер и указали на важност употребе невојних средстава и оружја. Хибридни рат је усмерен на цело друштво са циљем дестабилизације и поларизација. Актери хибридног рата спроводе различите активности које се крећу од медијске пропаганде до тероризма и примена средстава нерегуларног ратовања.

4. Хибридне претње и изазови

Хибридне претње су посебно занимљиве у контексту националне одбране и њима треба посветити посебну пажњу. Постоји потреба за снажним мерама за препознавање и решавање хибридних претњи, што је посебно изазовно за мање земље са мање моћи. Кључни фактор за успешну хибридну одбрану је свеобухватан приступ безбедности и развој безбедносне културе која укључује целокупно друштво. Овај приступ треба комбиновати са анализом рањивости у друштву и ефикасним обавештајним и контраобавештајним напорима. Хибридна одбрана треба да буде заједничка акција свих актера у друштву, укључујући невладин сектор, институције цивилног друштва и приватни сектор. (Милошевић, 2018)

Идеја свеобухватног приступа безбедности јесте да се безбедност друштва не ослања само на традиционалне носиоце безбедности попут полиције и војске, већ да укључи све кључне потенцијале друштва у процес планирања и спровођења безбедности. Укључивање широког спектра друштвених актера у процес безбедносног планирања и имплементације има за циљ да повећа способност одговора на различите претње које прелазе границе сектора, као и да обезбеди виталне функције друштва које често захтевају сарадњу између више сфера. За успешну сарадњу између различитих делова друштва неопходно је успоставити заједничко разумевање концепта или стратегије безбедности, као и административне структуре. Ситуациона свест је кључна за разумевање тренутне ситуације, упозоравање на непријатељске операције и формулисање одговарајућих решења. То захтева прикупљање обавештајних података из отворених и затворених извора. Национална процена ризика и претњи треба да обухвати критичну инфраструктуру, кључне ресурсе и њихову рањивост, како би се идентификовале виталне функције друштва и откриле могуће слабости. (Милошевић, 2018)

Слика 1: Свеобухватан приступ у борби против хибридних претњи
(Преузето са: <https://www.nato.int/>)

Савремена друштва све више зависе од дигиталних услуга и критичне инфраструктуре, који су такође рањиви на експлоатацију информационог простора. Друштвени медији и мреже доследно изазивају националне и глобалне медијске наративе. Дезинформације су успеле да утичу на мишљења и доносиоце одлука, али и на обичне грађане. Сајбер и медијска моћ се могу посматрати као покретачи хибридних операција и критични изазови за хибридну одбрану. Међународна сарадња омогућава обједињавање распоређених националних ресурса у ширем међународном оквиру политичке агенде и води ка побољшању одбрамбеног положаја за све укључене. (Милошевић, 2018)

Будуће претње се све више могу окарактерисати хибридном мешавином традиционалних и нерегуларних тактика, децентрализованим планирањем и извршењем и недржавним актерима, који користе једноставне и софистициране

технологије на иновативне начине. Хибридне претње спајају смртоносност државног сукоба са фанатичним и дуготрајним жаром нерегуларног ратовања. У таквим сукобима, будући противници (државе, групе које спонзорише држава или самофинансирајући актери) искоришћавају приступ савременим војним способностима укључујући шифроване командне системе, ракете и друге модерне смртоносне системе, као и промовишу дуготрајне побуне које користе заседе, импровизоване експлозивне направе и атентате. (Hoffman, 2004)

У циљу ефикасног суочавања са хибридним претњама и вођења ефикасног хибридног рата, мултилатералне организације као што су НАТО, ЕУ и УН покренуле су низ обавештајних иницијатива у последњих неколико година како би унапредиле своје капацитете. Ове иницијативе су укључивале структурна побољшања, промене политике, алокацију ресурса и успостављање нових заједничких хибридних центара. (Weissman, Nillson, Palmertz, Thunholm, 2021)

5. Компоненте хибридног ратовања

Како Дешпанде наводи, хибридни сукоби укључују комбинацију више елемената сукоба, како конвенционалних тако и неконвенционалних. Ови елементи могу бити кинетичке (војне) или некинетичке (невојне) природе. Кинетичке компоненте укључују свемирско оружје, нуклеарно, биолошко и хемијско оружје, копнене, поморске и ваздушне снаге, специјалне снаге, терористе и друге нерегуларне групе. Некинетичке компоненте укључују дипломатске и политичке акције, сајбер операције и операције на друштвеним медијима, информативне операције, економски рат и идеолошке сукобе. Ова листа није коначна, јер се у хибридним сукобима сва расположива средства користе за постизање стратешких циљева. Табела 1 даје листу хибридних средстава која се могу користити у сукобима, али је важно напоменути да листа није коначна или коначна. У хибридним сукобима примењују се сва могућа средства, било кинетичка (војна) или некинетичка (невојна), која су доступна за постизање стратешких циљева.

Табела 1. Компоненте хибридног ратовања (Deshpande, 2018)

Кинетичка	Некинетичка
Свемирско оружје	Дипломатско
Копнене, поморске и ваздушне снаге	Информационе операције
Нуклеарно, хемијско и биолошко оружје	Раздвајање
Побуњеност	Субверзија
Терористи	Економско ратовање
Специјалне снаге	Ратови ресурса
Црни оперативци – атентати и саботаже	Временски ратови
Насилне агитације	Ненасилне агитације
Криминалне активности	

Хибридни рат је сложен феномен са скривеном структуром и новим компонентама сукоба. Те компоненте можемо сагледати на следећи начин (Ранчић, И., Бериша, Х., 2018):

- Главна димензија хибридног рата представљају тајне субверзивне активности које се користе против објекта агресије као главно средство за прекривање непријатеља. Ова димензија рата квалитативно преобразује сукоб, упоређујући је са претходним статусом и енергијом негације, и служи као основа за трансформацију сукоба, што доводи до преласка са линеарне на нелинеарну парадигму рата.
- Национализам и етнички идентитет користе се као главни мотиви субверзије и представљају значајне факторе у трансформацији модерног ратовања. Преузета жалба етничких мањина на узнемиравање од стране већинске владе служи као снажан катализатор који се искоришћава од стране нападача како би привукли присталице у редове побуњеника. Стратешка архитектура хибридног рата комбинује тактику побуњеника и конвенционално војно одвраћање као водећи фактор који подстиче национализам и етнички идентитет, што раније није било широко примењивано.
- Хибридно ратовање обухвата свеобухватну природу сукоба која се остварује применом различитих војних и невојних облика утицаја, са посебним нагласком на идеолошким средствима и модерним моделима "управљаног хаоса".
- Стратегија замора је основа хибридног ратовања и придодава конфликту дуготрајни карактер. Ова стратегија се ослања на постепено исцрпљивање ресурса, повећање несигурности и постојан притисак на противника, са циљем да га истрајно слаби и измори.
- Хибридно ратовање не подлеже примени правила међународног ратног права која дефинишу термин "агресија". У оваквом виду рата не постоје

традиционални концепти "фронта" и "позадине", који се користе у конвенционалним конфликтима.

У исто време, постоји критика и сумња у важност и валидност дефиниције "хибридног рата", која не пружа конкретне информације о региону, снази, средствима, стратегији и тактици употребљеним у конфликту. Неки сматрају да је примена овог концепта преузетог из оперативног планирања преузета превише и да има изразито идеолошку позадину, користећи се за претходно обележавање одређених држава. Ако се применом хибридних метода у сукобима нове врсте може постићи постављени циљ без отворене војне интервенције, онда традиционални сукоби неизбежно укључују елементе хибридног ратовања. Хибридне технологије и комбинована употреба традиционалних и хибридних метода постају одређујући фактор. Последњих година, термини "хибридне претње" и "хибридно ратовање" постали су уобичајени. Комплексност проблема је значајно увећана упарено са процесима глобализације и технолошког напретка, посебно у области информационих и комуникационих технологија, које уводе нове изазове и сложености, као и настанак и развој нових феномена у друштвеним и међународним односима.

6. Принципи и карактеристике хибридног ратовања

Концепт хибридног ратовања, који се разматра у војној теорији и примењује у различитим сукобима, фокусира се на три основна аспекта. *Први аспект* су конвенционалне акције које укључују симетричне и асиметричне претње. *Други аспект* обухвата ангажовање и убеђивање становништва нападнуте земље, кроз обезбеђење, основне услуге и изградњу локалне самоуправе. *Трећи аспект* је обезбеђивање подршке сопственог становништва и међународне јавности за постизање успеха и постизање циљева у дугим ратовима. (Милошевић, 2018)

Хибридни рат захтева испуњење и контролисање 4 фактора:

1. Медијска покривеност
2. Информација – дезинформација
3. Урбанизација
4. Слабљење нације – подстицање индивидуализма

У хибридном ратовању, значајна улога се придодељује и разорној моћи савремених система наоружања, која има психолошки ефект на непријатеља и служи као фактор одвраћања. Поред војних аспеката, хибридни рат обухвата и политичке, економске и информационе стратегије. За успех у хибридном сукобу неопходно је да се координишу и синергијски користе све расположиве војне и невојне моћи, као и да се контролишу и манипулишу наведени фактори. (Милошевић, 2018)

Слика 2: Однос начина, средстава и циљева у хибридном сукобу

Како постају све мање видљиве границе између рата и мира у класичном смислу, као и лица која носе униформу и оних који прикривено делују, и како се ратови више не објављују без јасно одређених догађаја које би означиле правилност, као карактеристике хибридног рата можемо одредити следеће (Banasik, 2015):

- војне акције током мира без објаве рата,
- сукоби високог маневара;
- неутрализација војне и економске силе се одвија кроз нападе усмерене на критичну инфраструктуру (цивилна и војна);
- масовна употреба прецизног оружја, специјалних операција, роботике и нових технологија (ласер са усмереном енергијом и микроталасно оружје);
- употреба наоружаних цивила;

- истовремени напади на подјединице и војне уређаје на целој противничкој територији;
- истовремене борбе на земљи, у ваздуху, мору и сајбер простору;
- асиметричне и недиректне методе утицаја и
- управљање објектима који утичу на информациону сферу.

Преузимајући ове дефинисане карактеристике, примећујемо комплексност концепта "хибридни рат" у савременом контексту. Актери овог типа рата могу бити како државни тако и недржавни, и укључују симултану примену конвенционалних и ирегуларних војних техника, као и невојних стратегија попут економског и политичког утицаја, пропаганде и политичког притиска. Тако, мало је простора за пропуст у овом широком концепту "хибридни рат", што изискује да истраживачи из области војних наука и студија безбедности наставе да га истражују и концептуализују, у потрази за бољим разумевањем и дефинисањем ове феномена.

7. Примена хибридног ратовања

Узимајући у обзир мишљења одређених стручњака, можемо закључити да концепт хибридног ратовања подразумева три основне фазе, при чему се свака фаза састоји од три подфазе. Ове фазе су: фаза припреме, фаза напада и фаза стабилизације. У наставку ћемо детаљно објаснити активности сваке фазе. (Милошевић, 2018)

Слика 3: Планирање и припрема хибридног напада

7.1. Фаза припреме

У првој фази хибридног ратовања, припремној фази, фокус је на откривању и регистровању стратешких, политичких, економских, социјалних и инфраструктурних слабости и рањивости дате државе, као и на развијању неопходних средстава за искоришћавање тих слабости. Ова фаза укључује традиционалне дипломатске активности и „меку принуду-убеђивање“ као што су оснивање политичких и културних организација, постизање економског утицаја, јачање медијског присуства и подршка сепаратистичким покретима и другим

антивладиним активностима. У овој фази се не примењују отворене насилне методе нити се ремете политички и правни преговори, што служи као показатељ будуће агресије на циљну државу.

Табела 2. Преглед активности у оквиру фазе припреме (Милошевић, 2018)

ФАЗА ПРИПРЕМЕ	
Подфаза 1	<p>Стратегијска припрема</p> <ul style="list-style-type: none">▪ откривање рањивости државне администрације, економије и оружаних снага одређене државе▪ успостављање мреже лојалних невладиних организација и медија на територији одређене државе▪ успостављање дипломатских и медијских позиција са циљем утицаја на међународну јавност
Подфаза 2	<p>Политичка припрема</p> <ul style="list-style-type: none">▪ применом политичких, дипломатских, медијских и средстава за специјалне операције подстиче се незадовољство државном влашћу▪ подршка локалним сепаратистичким покретима и распиривање етничких, религијских и друштвених тензија▪ активна примена информационих мера против одређене власти и државе▪ поткупљивање политичара, административних представника и официра оружаних снага▪ успостављање контаката са локалним пословним људима и, путем профитабилних уговора, њихово довођење у зависан однос од државе агресора▪ успостављање контаката са локалним организованим криминалним групама
Подфаза 3	<p>Оперативна припрема</p> <ul style="list-style-type: none">▪ отпочињање координираног политичког притиска и активности са циљем дезинформисања▪ употреба подобних званичника, официра и локалних криминалних вођа▪ употреба оружаних снага у оквиру војних вежби

7.2. Фаза напада

У овој фази долази до отворене и организоване примене оружаног насиља, при чему се заузимају институције локалних власти и објекти критичне инфраструктуре. Паралелно с тим, добро организовани демонстранти, обучени у цивилну одећу, заузимају мање важне објекте локалне власти и медијска представништва. Овим се спречава емитовање информација од стране централне власти и омогућава емитовање сопствених информација, што служи за појачавање психолошког притиска на власт. У исто време, систем командовања одређене државе се оштећује и нарушава путем електронског ометања, саботажа и корумпираних званичника. Као додатна претња, војне снаге се распоређују у близини државне границе, што доприноси интензивирању напетости и одвраћању од употребе насилних метода против демонстраната и опозиције.

Табела 3. Преглед активности у оквиру фазе напада (Милошевић, 2018)

ФАЗА НАПАДА	
Подфаза 1	<p>Нарастање тензија</p> <ul style="list-style-type: none">организовање масовних антивладиних протеста и немира у нападнутој државиубацивање специјалних снага, прерушених у локалне цивиле, извођење саботажа, заузимање административних објекатапровокације и саботаже широм нападнуте државе са циљем одвлачења пажње и ресурса централне властимедији државе агресора започињу агресивну дезинформациону кампањумогућност противнапада нападнуте државе је блокирана регуларним снагама агресора, које су распоређене дуж државне границе и представљају непосредну претњу конвенционалног напада
Подфаза 2	<p>Уклањање централних власти из жељеног региона</p> <ul style="list-style-type: none">блокирање централних власти путем заузимања административних објеката и телекомуникационе инфраструктуреблокирање медија централних власти путем успостављања

	<p>комуникационог и информационог монопола</p> <ul style="list-style-type: none">▪ блокирање локално распоређених оружаних снага путем невојних начина: блокада њихових касарни и база, поткупљивање команданата и командира, нарушавања морала и сл.▪ истовремено, дипломатски, економски, медијски и војни елемент моћи државе агресора врше јак притисак на нападнуту државу; медији државе агресора дезинформишу међународну јавност и дискредитују нападнуту државу
Подфаза 3	<p>Успостављање алтернативних политичких власти</p> <ul style="list-style-type: none">▪ проглашење алтернативног политичког центра, у оквиру заузетих административних објеката, заснованог на стварним или измишљеним сепаратистичким тежњама▪ замена административних органа централне власти новоуспостављеним политичким телима▪ медији државе агресора учвршћују легитимитет нових политичких апарата▪ одвајање локалног становништва од централне власти путем информационог монопола▪ могућности противнапада централних власти се непрекидно блокирају услед претње конвенционалног напада државе агресора

7.3. Фаза стабилизације

У фази стабилизације, у складу са постигнутим резултатима, држава агресор предузима додатне мере за успостављање свог ауторитета. Једна од таквих мера је и организовање референдума о независности на отцепљеној територији, након чега може бити праћена анексија од стране државе која напада ако се две државе директно граниче једна са другом. Основни политички циљ оваквих акција је спречавање нападнуте државе да самостално одређује своју стратегију и спољну политику. Поред губитка територије, становништва, ресурса и кредибилитета, нападнута држава постаје неспособна за самостално управљање и доношење одлука.

Табела 4. Преглед активности у оквиру фазе стабилизације (Милошевић, 2018)

ФАЗА СТАБИЛИЗАЦИЈЕ	
Подфаза 1	Политичка стабилизација исхода <ul style="list-style-type: none">▪ организовање референдума о отцепљењу/независности од нападнуге државе, уз јаку дипломатску и медијску подршку земље агресора▪ новонастала држава тражи помоћ од државе агресора
Подфаза 2	Одвајање заузете територије од нападнуге државе <ul style="list-style-type: none">▪ држава агресора анектира заузету територију или▪ успоставља (јавно или тајно) војно присуство на тој територији, и започиње борбу у име новонастале државе против цивилних власти и даљег слабљења нападнуге државе у политичком, економском и војном смислу; може доћи и до инвазије у име управљања кризом или одржавања мира
Подфаза 3	Трајно ограничење стратегијског опредељења нападнуге државе <ul style="list-style-type: none">▪ губитак територије (економије, становништва, инфраструктуре и сл.) резултује тешким економским проблемима, домаћом политичком нестабилношћу и озбиљном хуманитарном ситуацијом▪ услед немогућности контроле над читавом територијом, нападнута држава не може се прикључити ниједном политичком или војном савезу који захтева територијални интегритет

8. Употреба друштвених мрежа у хибридном ратовању

Хибридни ратови у 21. веку карактеришу се масовном употребом друштвених мрежа за манипулацију и мобилизацију људи. Глобализација је постала зависна од ефеката друштвених мрежа, које све више утичу на перцепцију светске популације. Информације које се шире путем друштвених мрежа често су дезинформације и лажи, што је довело до потребе за новим механизмима за борбу против њих. Употреба друштвених мрежа у хибридном ратовању има велики утицај на дипломатске активности, обавештајне мере, сајбер простор, заштиту информација од стратегијског значаја и друге безбедносне аспекте. Непрекидна активност друштвених мрежа, које се могу брзо искористити за ширење дезинформација, чини изненађење кључним фактором успеха. Друштвене мреже су постале опредељујући фактор у класификацији сукоба, а њихова употреба се јасно може видети у сукобима као што су Израел и Хезболах, рат у Сирији, сукоб у Украјини и покушај војног пуча у Турској. (Саковић, Терзић, 2018)

8.1. Сукоб Израела и Хезболаха

Године 2006. дошло је до сукоба између Израела и Хезболаха који је актуелизовао концепт хибридног ратовања. Хезболах је користио комбинацију пропаганде, конвенционалне војне тактике и ракетних напада из густо насељених цивилних подручја. Психолошко-пропагандним активностима, укључујући ширење дезинформација путем медија и украдених верзија друштвених мрежа, Хезболах је остварио политичку победу. (Саковић, Терзић, 2018)

Сукоб су обележиле специфичности као што су сукоб државе и недржавног ентитета, сарадња између герилских јединица и регуларних трупа, асиметрична употреба силе и тактичка изненађења. Хезболах је успешно користио информациони простор, укључујући сајбер простор и глобалну комуникациону мрежу, да оствари медијску победу. Након сукоба, Хезболах је добио подршку исламског света, укључујући и ирански. Иран је захтевао дебату о Израелу и

његовој ратној тактици против Хезболаха у Уједињеним нацијама, оптужујући Израел да крши међународна правила ратовања. (Саковић, Терзић, 2018)

8.2. Сукоб у Сирији

Сукоб у Сирији је пример хибридног ратовања са низом специфичности, укључујући интензивну медијску кампању, вођење прокси ратова и коришћење сајбер простора. Друштвене мреже су имале важну улогу у припремању сукоба, подстицању међуетничке нетрпељивости и ширењу лажних информација. (Саковић, Терзић, 2018)

Западне обавештајне службе су инсталирале шпијунску мрежу и користиле друштвене мреже да манипулишу национализмом. Исламска држава је масовно користила друштвене мреже да застраши и регрутује фанатике. Међусобно ширење дезинформација изазвало је информациони хаос, а медији су преносили цензурисане вести у интересу великих сила. Сукоб у Сирији и даље траје, а информациони рат не јењава. Хибридни рат се примењује како би се контролисала богата нафтна поља ове мултиетничке земље, користећи све доступне методе од меке до тврде силе. (Саковић, Терзић, 2018)

8.3. Сукоб у Украјини

Неравномерна расподела светских богатстава је довела до пажљиво планираних криза на Евроазијском простору ради распламсавања етничких и верских сукоба. Сукоб у Украјини се карактерише интензивном употребом сајбер простора за мобилизацију становништва и пропаганду ради смене режима. САД и ЕУ оптужују Русију за спровођење хибридног рата у Украјини. Друштвене мреже су одиграле велику улогу у припреми јавности за догађаје, ширећи дезинформације и подривајући поверење у политичко вођство. ЕУ и САД су оптужиле Русију за

хибридни рат, а Русија и Украјина оптужују Запад за исто. Друштвене мреже су такође кориштене за подршку Русији и приказивање слабости Украјине. ЕУ је настојала да очува примирје, сузбије руску моћ и тражи политичко решење кризе. Формиран је тим за реаговање на руску пропаганду, а разматрају се и мере за сузбијање деловања руских медија. Ограничена моћ ЕУ у невојним средствима деловања на источним границама је потврђена током украјинске кризе. НАТО и ЕУ су успоставили стратешки дијалог ради унапређења комплементарности у борби против хибридног ратовања и сајбер напада. (Саковић, Терзић, 2018)

8.4. Покушај војног удара у Турској

Дугогодишњем незадовољству турског народа владавином Реџепа Таипа Ердогана, претходила је избегличка (мигрантска) криза, амерички избори, нови и све учесталији таласи терористичких напада широм света, као и многобројна политичка превирања око сукоба и будућег статуса Исламске државе и Курдистана. Без обзира на дуги период припрема, војни пуч у Турској је пропао, услед лоше организације и поделе међу пучистима, као и бројним погрешним корацима. У целом току дешавања између петка и суботе (15/16. јул 2017. године), друштвене мреже су одиграле веома важну улогу, и то није први пут да друштвене мреже помогну артикулацију друштвених протеста, па чак и смену политичких режима, што потврђује и Арапско пролеће. (Саковић, Терзић, 2018)

Међутим, једну кључну чињеницу пучисти нису узели у обзир, а то је способност друштвених мрежа и мобилне технологије. Њихов покушај контроле медија резултовао је потискивањем пучистичких вести од стране домаћих и међународних медија са много већим дометом. Тиме је предност коју је војска имала кроз иницијални елемент изненађења убрзо нестала. Од тада друштвене

мреже играју кључну улогу и масовно преносе међународну и домаћу подршку председнику Реџепу Таипу Ердогану. Готово већина страних лидера, укључујући америчког председника, подржали су демократски изабраног турског председника. Помажући да се војни удар у Турској осујети, друштвене мреже су „оснажиле демократију“, чиме се напослетку видела и њихова позитивна улога у сукобима, будући да се у последњих неколико година оне оптужују као главни извори за подстрекивање мржње и расприравање радикализма, и то највише од стране тзв. Исламске државе, која је, за разлику од турских пучиста, и те како увидела потенцијале друштвених мрежа. (Саковић, Терзић, 2018)

9. Закључак

Хибридни рат представља фундаменталну промену у начину на који се воде савремени сукоби. Овај концепт је донео значајне промене у области безбедности и представља нову фазу у еволуцији ратовања. Њен значај лежи у способности да истовремено користи војску, информационе операције, дипломатију, сајбер нападе, друштвене мреже и друга невојна средства за постизање политичких и војних циљева.

Хибридни рат има значајну улогу у савременој безбедности и одбрани. Способност противничких актера да интегришу различите компоненте хибридног ратовања захтева од држава и безбедносних структура да развију нове стратегије и способности за борбу против ових претњи. Успешно супротстављање хибридном рату захтева сарадњу између различитих сектора, укључујући војску, полицију, обавештајне службе и цивилни сектор.

Како свет и технологија настављају да напредују, тако и хибридни рат наставља да се развија и представља сталну претњу у савременом свету. Да би се суочиле са овом изазовном реалношћу, државе и међународне организације морају активно да раде на размени информација, изградњи капацитета и сарадњи у борби против хибридних претњи.

Забрињавајуће је да хибридни рат може имати дугорочне последице по друштво и стабилност држава. То може довести до подривања поверења у институције и друштвене поделе, ширења дезинформација и манипулације јавним мњењем. Стога борба против хибридног ратовања захтева јачање отпорности друштва, образовање и свест јавности о овој претњи.

Литература

- Banasik, M. (2015). "How to Understand the Hybrid War." *Securitologia*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa
- Deshpande, V. M. (2018). *Contextualising Hybrid Warfare*. У V. Deshpande, *Hybrid Warfare: The Changing Character of Conflict*. New Delhi: Pentagon Press
- Hoffman, F. (2004). *Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Warfare*, Strategic Forum 240. Washington: Institute for National Strategic Studies
- Hoffman, F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies
- Mansoor, P. (2012). *Introduction: Hybrid Warfare in History*. У W. M. Murray, *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*. Cambridge: Cambridge University Press
- Weissman, M., Nillson N., Palmertz B., Thunholm P. (2021). *Hybrid Warfare: Security and Asymmetric Conflict in International Relations*. Great Britain
- Милошевић, Д. (2018). Перцепција савремених оружаних сукоба као индикатора хибридног концепта рата, модели превенције и супротстављања хибридним претњама. Војно дело
- Министарство одбране, Институт за стратегијска истраживања (2018). *Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба, тематски зборник радова*. Београд
- Митровић, М. (2018). Јавна дипломатија у парадигми хибридног концепта сукоба. Војно дело
- Ранчић, И., Бериша, Х. (2018). *Хибридни рат - мит или стварност (Реконцептуализација хибридног рата)*. Војно дело
- Саковић, Р., Терзић, М. (2018). *Употреба друштвених мрежа у хибридном ратовању*, Војно дело

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам у приложеном раду поштовао/ла сва правила о академској честитости.

Овај писани рад резултат је искључиво мог личног рада, темељи се на мојим истражиањима и ослања се на наведену литературу.

У Београду, дана _____ године.

Потпис студента:
